در فراق یار

همیشه در کنارت بود. هر کجا که بود. پناه بود و آغوش باز، غمگسار لحظه های تلخ.
وقتی دلت گرفته بود از جور زمانۀ خونریز و سیاهی بر آسمان ها چیره بود، کوکبِ هدایت می شد و از گوشه ای برون می آمد و نور و نوید می آورد. با کلامش ، پیچیده در آن صدای روشنِ پر طنین، تباهی ها را می زدود و دلت باز می شد. فضای سینه اش لبریز بود از عشق و به هر جا و به هر محفلی که پا می نهاد، این چشمۀ جوشان را به اطراف می پراکند و جاری می کرد.

– تو کجائی؟

در گسترۀ بی مرزِ این جهان

تو کجائی؟

– من در دوردست ترین جای جهان ایستاده ام:

کنار تو.

– تو کجائی؟

در گسترۀ ناپاکِ این جهان

تو کجائی؟

– من در پاک ترین مقام جهان ایستاده ام:

بر سبزه شورِ این رود بزرگ که می سراید

برای تو.

احمد شاملو – ترانۀ کوچک

در فراق یار

همیشه در کنارت بود. هر کجا که بود. پناه بود و آغوش باز، غمگسار لحظه های تلخ.
وقتی دلت گرفته بود از جور زمانۀ خونریز و سیاهی بر آسمان ها چیره بود، کوکبِ هدایت می شد و از گوشه ای برون می آمد و نور و نوید می آورد. با کلامش ، پیچیده در آن صدای روشنِ پر طنین، تباهی ها را می زدود و دلت باز می شد. فضای سینه اش لبریز بود از عشق و به هر جا و به هر محفلی که پا می نهاد، این چشمۀ جوشان را به اطراف می پراکند و جاری می کرد.

خاک ایران را وجب به وجب گشته بود و گام زده بود. توشه بار دانش

و مشاهداتش پیرامون مسائل زندگی روستائیان و عشایر و ایلات ایران از او پژوهشگر و صاحبنظری تراز اول در این عرصه ها پدید آورده بود.
از نوجوانی ساحل امنِ عیش را وانهاده بود و بیمِ موج و آن گرداب ها را به جان خریده بود. زندگی اش را در فراز و فرود های نهضت ملّی سپری کرده بود و ایستادگی های آن پیر نستوه نهضت ملّی را همواره می ستود و راه او را می پوئید. از نسل باورمندان به استقلال ایران و حکومت قانون بود. آرزوی بزرگش آشتی دادن عدالت و آزادی بود.
از آن هنگام که به ناگزیر جلای وطن کرد و با آن خاک وداع گفت، هیچگاه از غم ایران و سرنوشت مردم آن نیاسود. به فرانسه پناهنده شده بود و از پناهندگیِ سیاسی قدر و منزلتی ساخته بود احترام آمیز و زنهار می داد که تا خودکامگان در قدرتند، حرمتِ هویتِ خویش را نشکنیم. به وسواس پایبند اصول اخلاقی بود و اخلاق در چشم او "پاکیزگی اجتماعی" بود نه بد و خوب های رایج زمانه. و این پاکیزگی را به سیرت درونی خود بدل کرده بود.
گسترۀ کم مانند دوستی ها و مناسبات اجتماعی او و احترام و اعتمادی را که همه نسبت به او داشتند در کمتر کس دیگری می شد یافت. همه او را از آن خود می دانستند و او خود به همه تعلق داشت.
از همان سال های نخست مهاجرت در اندیشۀ کار پایدار فرهنگی بود و تلاش هایش در برپائی و ماندگاری مرکز اسناد و پژوهش های ایرانی در پاریس، زبانزد همه بود. بعدها که مرکز به پژوهشگاه بین المللی تاریخ اجتماعی در هلند انتقال یافت، در همان جا به یاد استاد و مرادش غلامحسین صدیقی و به پاس خدمات او، بنیاد پزوهشی صدیقی را پی ریخت.
به مشروطه سخت دلبسته بود و خود را از تبار طلایه داران آن انقلاب می دانست. در بازخوانی تاریخ معاصر و جستار در احوال و اعمال روشنفکران و حکومتگران به نکته های نغز پی برده بود و از آن ها مفاهیمی ساخته بود که روایت های او را از این دورۀ تاریخی سخت شنیدنی و تأمل انگیز می کرد: از "معتمدان مردم" می گفت و نقش آنها در اصلاحات اجتماعی؛ از "گسست" در حافظۀ تاریخی ما نسبت به آمال مشروطه و دلایل آن یاد می کرد و مصداق های تاریخیِ آمیزش و همدستی شریعت و قدرت را به شرح باز می نمود.
این آموخته ها و اندوخته ها، همراه با صمیمیّت لحن و استعداد شگرفی که در بیان خاطرات و حکایات داشت، محضر او را چنان کرده بود که دل کندن از آن سخت دشوار بود.

و به راستی فروتن بود، مثل خاک. و سرانجام به خاک پیوست. در گرگ و میش صبح که آن همه دوست می داشت. در سحر گاه پنجشنبه چهاردهم فوریه ۲۰۱۳، هوشنگ، امیر هوشنگ کشاورز صدر، از میان ما رفت.
همه عمر در آبادیِ بنایِ محبّت کوشید. بذر دوستی و نهال امیدی که در دل ما کاشت و رفت، بار خواهد داد.
یادِ و یادگارهای او، آن وجود بی همتا را، در ما تکثیر خواهد کرد.

اروند آبراهامیان – رسول آذرنوش – فرهاد آرین پور – نعمت آزرم – فرهاد آسور ـ مریم آسور – بهجت آشوری ـ داریوش آشوری – کاوه آشوری – ابراهیم آوخ – علی ابطحی – حبیب ابن‌جلال – تورج اتابکی ـ حمید احمدی – فریدون احمدی ـ پریسا احمدیان – ایرج ادیب زاده ـ مستوره احمدزاده – یوسف اردلان – کمال ارس ـ مهدی استعدادی شاد – بانو اسکندانی- قادراسکندانی- پروانه اسکوئی – نادر اسکوئی – اصغراسلامی- مریم اشرافی ـ ایرج اشراقی – احمد اشرف – رضا اصغرزاده – ناصر اعتمادی – محمد اعظمی – مهران اعظمی ـ رضا اغنمی – بهمن افسر – آذر اکبری – افسر اکبری ـ حمید اکبری ـ مسعود اکبری راد – رضا اکرمی ـ صدرالدین الهی – صادق امیرحسینی – علی امیرحسینی- بابک امیرخسروی – خسرو امیری – بهمن امینی – فریبا امینی – محمد امینی – علی امینی نجفی – ایراندخت انصاری- مرجان انصاری ـ منصور انصاری – عبدالکریم انواری – جلال ایجادی – اصغر ایزدی – شیده ایزدی – کاظم ایزدی ـ مهرداد باباعلی – رامین بارتو حاجبی – ناهید باقری ـ کمال بایرام زاده – منیره برادران – مهرزاد بروجردی – لادن برومند – نسرین بصیری – شیدا بنائی – علی بنوعزیزی – فیروزه بنی صدر ـ فرامرز بهار – سهراب بهداد ـ امین بیات – مجید بیات – سیروس بینا ـ کوروش پارسا – میثاق پارسا – تورج پارسی – ناصر پاکدامن ـ مهران پاینده – ژینوس پزشکی – حسن پیرحسینی – امیر پیشداد – سعید پیوندی – زری تأثریان – تقی تام ـ منیژ تام – حیدر تبریزی – کمال تقدیسی ـ منوچهر تقوی بیات ـ فریبا ثابت – حمیدرضا جاودان – اسفند جاوید – فلور جاوید – اقدس جاویدی – سیروس جاویدی – لادن جاویدی – نصرالله جاویدی ـ بابک جزنی – مازیار جزنی – میهن جزنی- ناهید جعفرپور ـ علی جلال – فریده جلالی (حقانی) – محمد جلالی (م. سحر) – البرز جم ـ فرشید جمالی ـ جواد جواهری – فروغ جواهری – محمد رضا جواهریان ـ شهرزاد چگنی ـ ویدا حاجبی – علی اصغر حاج‌سید جوادی – لیلا حاج سیدجوادی ـ نگار حاج سیدجوادی – احمد حبخو صبا – زهره حبیب محمدی ـ -سروش حبیبی – فرنگیس حبیبی – مجید حبیبی – منصور حبیبی ـ علی حجت –

مینا حریری – حسن حسام ـ محسن حسام – علی حصوری – تراب حق شناس ـ نینا حقی – شهره حقیقت – نسیم خاکسار – مهدی خانبابا تهرانی – اسماعیل ختایی – هادی خرسندی ـ بهروز خسروی ـ رضا خسروی – اسماعیل خوئی ـ سبا خوئی ـ مهری داداشی – توران دانا – مرضیه دانش ـ رضا دانشور- بهروز داودی – ایران درودی ـ مهرداد درویش پور – پرویز دستمالچی ـ رضا دقتی – منوچهر دقتی – محمود دلخواسته – حسین دولت‌آبادی ـ احسان دهکردی – حمید ذوالنور- پایا راستگونیا – مهشید راستی ـ محمود راسخ – رضا ربانی – علیرضا رجائی ـ ناصر رحیمخانی – نستور رخشانی ـ سهیل رسولی ـ نسرین رضائی – علی رضوی – محمود رفیع – مرتضی رفیعی – فرهمند رکنی (اخوی) – سعید رهنما – علی رهنما ـ مجید رهنما – صدرالدین زاهد – فرید زبرجد – مجید زربخش ـ فخری زرشگه – ایران زندیه ـ فرانسواز ساعدلو – هوشمند ساعدلو ـ رحمان ساکی ـ منوچهر سالکی – ویدا سامعی – ایرج سبحانی – مهدی سررشته داری ـ فرج سرکوهی ـ احمد سلامتیان – نسرین سلمانی مظفر ـ مسعود سمیع – نبی سمیعی- هایده سناوندی – سعید سنجابی – اکبر سوری – هوشنگ سیاح‌پور- بهمن سیاوشان – مرتضی سیاهپوش – اکبر سیف – علی شاکری- علی شاهنده – منصوره شجاعی – رحیم شریفی – بهرام شفیعی ـ حسین شفیعی – شهلا شفیق – مهین شکرالله پور – زهرا شمس ـ حسن شمسائی ـ پرویز شوکت – هوشنگ شهابی – الویا شیبانی – حماد شیبانی – کاوه شیبانی ـ اصغر شیرازی – کیومرث صابغی – کامران صادقی ـ منوچهر صالحی ـ ویدا صالحی ـ علی صدارت ـ هوشنگ صناعیها – فهیمه صوراسرافیل ـ شهران طبری – علی طلوع ـ احمد طهماسبی ـ اسدالله طیورچی – بهروز عارفی – رضا عاصی – عباس عاقلی زاده – مرتضی عبداللهی – حمید عروجی – ناهید عزآبادی – نادر عصاره ـ فخرالدین عظیمی – فرزانه عظیمی – رضا علامه‌زاده – مسعود علوی بحرینی – رضا علیجانی- سرور علیمحمدی – شهاب عموپور – آنا عنایت ـ سپیده فارسی ـ کامبیز فاروقی – شاهین فاطمی – مسعود فتحی – مهرداد فتحی – سعید فدوی – فرید فدوی ـ علیرضا فراقی ـ بهروز فراهانی ـ سیاوش فرجی – ویدا فرهودی ـ شهلا فرید – رضا فیض ـ شهاب فیضی – فرجاد قاسمی ـ فرزانه قاسمی – فرشاد قاسمی ـ فرهنگ قاسمی – فریبا قاسمی ـ وجیه قاسمی – ناصر قاضی زاده ـ غزاله قربانیان – فرشته قریشی – پرویز قلیچ خانی – نازی قفقازی ـ شهرام قنبری ـ شهزاد قنبری – مینو قندهاریان – هایده قهرمانی – کیان کاتوزیان – محمد علی همایون کاتوزیان – ناصر کاخساز ـ فرشین کاظمی نیا ـ کاظم کردوانی ـ علی کریم زاده – بهزاد کریمی ـ علی کریمی ـ حجت کسرائیان – سیروس کسرائیان ـ علی کشتگر ـ رضا کعبی – رئوف کعبی – پری کلانتری – اکرم کوهساری مرند – هرموز کی – جان گرنی ـ فرانه

گرنی ـ جهانگیر گلزار – امیرحسین گنج‌بخش ـ علی گوشه – بهزاد لادبن – کریم لاهیجی – مهری مالک ـ مهناز متین – علی متین‌دفتری – مریم متین‌دفتری – هدایت متین‌دفتری – نوش‌آذر مجللی ـ پرویز مختاری ـ علی مختاری- مصطفی مدنی – باقر مرتضوی – رضا مرزبان ـ منیژ مرعشی ـ احمد مسکوب – جعفر مسعودی ـ شهین مصطفی‌قلی – مهران مصطفوی – ناهید مظفری – بهروز معظمی – ژیلا معظمی – شیوا معیری – عباس معیری – خاطر معینی – رضا معینی ـ هایده مغیثی – مجتبی مفیدی – بهمن مقصودلو – محسن مقصودی ـ ابراهیم مکی ـ مگی ملک ـ مرتضی ملک‌محمدی – مهدی ممکن – محسن منصوری – عزیز منجمی – اسفندیار منفردزاده ـ ذبیح موسوی ـ فرشته مولوی ـ باقرمؤمنی – مهدی موبدی – ناصر مهاجر ـ جمشید مهر – فردوس میرآبادی – میترا میرزا زاده – انور میرستاری – مسعود میرشاهی ـ مهران میرفخرائی – عباس میلانی – حسن نادری – رضا ناصحی – شیدا نبوی ـ جمیله ندائی – علی ندیمی ـ محسن نژاد ـ اصغر نصرتی – فرهاد نعمانی ـ مسعود نقره کار ـ زهره نوبری ـ حمید نوذری – پرویز نویدی – داریوش نویدی – بهمن نیرومند ـ شیدان وثیق – ژاله وفا ـ پروین وفائی زاده ـ عباس هاشمی – فریبا هشترودی ـ شهلا هوشمند ـ شهلا هوشیار – بابک یحیوی – منوچهر یزدیان – محسن یلفانی – فاطمه یوری.